Fact Sheet

AFGHANISTAN

UNEP

په افغانستان کی طبیعي زیرمې، سوله او جنګ

په افغانستان کې درطبیعي زیرمو مدیریت یوه ډیره پیچلې، حساسه او سیاسي موضوع ده. طبیعي زیرمې لکه ځمکه، اوبه، ځنګلونه او معدني زیرمې، د هیواد د یوې روښانه، ښیرازه او سوکاله راتلونکې لپاره امیدونه دي. پداسې حال کې چې د نړیواله توجه در مسلحو مخالفینو پر خلاف پر دوامداره جنګ باندی متمرکز شویدی، او نور ډیر جنګونه د هیواد په شا او خوا کې په مختلفو کچو او شدت سره را مینځته کیږي. طبیعي زیرمې تل د همدې جنګونو بنسټ تشکیلوی او په هیواد کې له تاو تریخوالې ډک جنګونو اصلی سبب هم د ځمکې او اوبو پر سر لانجې ښودل شویدي. د دې په متن کې، د طبیعي زیرمو اغیزمن مدیریت د جنګونو/لانجو د مخنیوې لپاره یوه غوره وسیله ده، او د دې له لارې، د ملګرو ملتونو چاپیریال پروګرام (UNEP) ، په افغانستان کې د ځمکو، اوبو، ځنګلونو، مخدره توکو او د استخراجي سکتور د ننګونو د څیړلو او د سولې د تأمین فرصتونو په لټه کې دی.

نړیوالې ټولنې ته د طبیعي زیرمو مدیریت وړاندیزونه:

- په پراختیایی پروژو او بشری مرستو کې د چاپیریالي تأثیراتو ارزونې (EIAs) او د لانجو حساسو طریقو شاملول
- د تر ټولو ښو طریقو د پلې کولو موخه د ملي وړتیاوو/ظرفیتونو جوړول د طبیعي زیرمو په مدیریت، تصمیم نیولو، پلان جوړولو او پلې کولو کې د خلکو ګډون لپاره
- د معلوماتو/ارقامو پر را غونډولو او په پراختیایی او د بشري مرستو په پروژو کې د خطر کشفولو په وخت کې د خبرتیا پر برابرولو باندی تشویق/هڅوول.
- په سیمه ایز او ملي کچه د طبیعي زیرمو پر سر د لانجو د حلولو لپاره د دریمګریو خواو منځګړتوب تقویه کول.
- په افغانستان کې د طبیعي زیرمو مدیریت اړوندو موضوعاتو په اړه نړیواله پوهاوې ورکول او د زیرمو پر سر د لانجو د مخنیوې لپاره نړیوالو مرستو سریع جلبول.

د افغانستان طبیعي زېرمې

ځمکه:

وروستنیو سروې ګانو، ځمکه د له خشونت څخه ډکو جنګونو اصلی لامل په ګوته کړیدی چې د ځمکو په ملکیت کې د برابری د نشتوالی، نژادي کشمکشونه، ځمکې ته لاسرسی، د ځمکو د اصلاحاتو نا کافی فعالیتونه، د ځمکې په ارزوونه کې اختلافات او د نفوسو د زیاتوالي په سبب، حالات لا پسی خرابیږي.

اوبه:

اوبه ځمکې ته ارزښت ور بخښي، او د وړاند وینې وړ او کافي اورښتونه د کرنیز معیشت او څړ ځایونو لپاره یو حیاتي ماده ده چې د نفوسو غوڅ اکثریت پر هغه باندي تکیه لري؛ خو بیاهم اوبو لګولو شبکې او د اوبو د زیرمه کولو وړتیاوې په دریو لسیزو کې د پانګوونې نشتوالی، جنګونو او نیمګړي مدیریت، خورا سخت زیانمنې شویدي.

کانونه:

وروستنیو جیولوژیکي سرویو، د افغانستان د معدني زیرمو ارزښت ۱-۳ تریلیونو امریکایی دالرو پوري اټکل کړیدی، او د افغانستان دولت او نړیواله ټولنه دې سکتور ته په هیواد کې د اقتصادي پراختیا او پرځان بسیا/خود کفائی تر لاسه کولو لپاره تر ټولو ښه ماشین/وسیله ګني. خو د هیواد اقتصادي غوړیدا، د ټولو افغانانو د ګټې لپاره مسؤولانه او شفاف مدیریت پوری تړلې ده.

ځنګلونه:

د دې هیواد ځنګلونه د قابل تجدید انرژۍ (د سوند او د آبادۍ لرګي، د ونو محصولات او واښه) تر ټولو مهم زیرمی تشکیلوي چې د میلیونو خلکو له معیشت سره مرسته او د ایکوسیستم اساسی خدمات برابروي. که څه هم له دریو لسیزو څخه زیات جنګونو او د ونو نا قانونه پرې کولو، تر ډیره حده د افغانستان ځنګلونه کم کړیدي چې اوس په ټوله کې د ځمکې د پوښښ یوازي ٪۲ پاتي دی.

مخدره توکي:

افغانستان په نړۍ کې د تریاکو یو له سترو تولیدونکو هیوادونو څخه دی (په نړیواله کچه ٪۹۰)، او د چرسو او د هیروئینو په تولید کې هم یو له مخکښو هیوادونو په لیکه کې شمیرل کیږي. بې امنیتي او د مخدره توکو تجارت یو له بل سره مرسته کوي چې په منحرف سیاست، د اداري فساد زیاتوالې باندی منتج او د نفوسو یوه لویه برخه یې په جرمونو د اخته کولو په څنګ کې د نورو منابعو د استثمار زمینه هم برابره کړیده.

UNEP Afghanistan Programme Manager: Andrew Scanlon – andrew.scanlon@unep.org www.unep.org/afghanistan www.ecobase.af